

BEQUAERT (*Maurits Leopold Maria*), Ingenieur, Ornitholoog, Archeoloog (Brugge, 25.8.1892 - Brugge, 24.10.1973).

Toen Maurits Bequaert tot erelid werd verkozen van «*Dodonaea*» verscheen in het *Biologisch Jaarboek Dodonaea* een artikel van de hand van Prof. P. van Oye met als titel: Ons Nieuw Erelid Maurits Bequaert (1). Hij was 75 jaar toen hem deze eer te beurt viel. Toen hij tachtig werd verscheen een speciaal nummer van *Africa-Tervuren* aan hem opgedragen. De inleidende bijdrage droeg als titel: Maurits Bequaert wordt tachtig. Zijn leven en zijn twee reizen naar Zaïre voor de Prehistorie (2). Met Maurits Bequaert ging op 24 oktober 1973 een man heen die als het ware een driedubbele loopbaan achter de rug had: ingenieur, ornitholoog en archeoloog.

Hij volgde het lager onderwijs in zijn geboortestad. Het middelbaar onderwijs genoot hij te Aalst in het Sint-Jozefcollege. Inderdaad was zijn vader benoemd tot hoofdinspecteur van het lager onderwijs in het oostelijke gedeelte van Oost-Vlaanderen. Op 19-jarige leeftijd keerde Maurits met zijn familie terug naar Brugge. Hij had toen de Oude Humaniora achter de rug. Op de schoolbanken was zijn belangstelling gegroeid voor de oude culturen bij het lezen van Herodotes en Xenofoon's verhaal «*De Anabasis*». Hij koos echter geen historische studierichting aangezien hij zich aan de Universiteit te Gent liet inschrijven als student in de Burgerlijke Bouwkunde. Voordat de Eerste Wereldoorlog uitbrak had hij het diploma van burgerlijk conducteur op zak. In oktober 1914 vervoegde hij het Belgische leger als vrijwilliger. Na de oorlog keerde hij naar huis als aspirant-hulpofficier van de Genie. Verschillende eretekens en zes frontstrepen getuigen van zijn moed tijdens oorlogsactiviteiten. In het begin van 1919 hervatte hij zijn studies te Gent. In 1921 verwierf hij het diploma van burgerlijk ingenieur.

Kort daarop begon zijn koloniale loopbaan. Inderdaad benoemd tot adjunct-ingenieur van Bruggen en Wegen ten voorlopige titel op 18 november 1921, vertrok Maurits Bequaert vanuit Antwerpen met de *Albertville* op 12 november 1921. Hij kwam op 30 november te Boma toe. Op 6 december 1921 werd hij voorlopig aangesteld als attaché bij de studiedienst van de haven van Kinshasa. Op 22 februari 1922 werd hij aangesteld als attaché bij het Bestuur van Openbare Werken. Op 16 september werd hij attaché bij de Evenaarsprovincie. Op 1 januari 1923 werd hij benoemd tot ingenieur 2de klasse ten voorlopige titel. Op 1 juli 1924 werd hij benoemd tot ingenieur ten voorlopige titel. Hij vertrok te Boma aan boord van de *Elisabethville* op 6 december 1924 om op Kerstdag in Antwerpen toe te komen. Op 16 maart 1925 vertrok hij vanuit Antwerpen om op 1 juni 1925 te Boma toe te komen. Op 31 mei werd hij aangeduid voor de Evenaarsprovincie. Op 17 juni nam hij de directie over van de Dienst van Openbare Werken. Op 11 september 1926 werd hij aangesteld als attaché bij de dienst van de hoofdingenieur van Openbare Werken. Op Kerstavond werd hij aangesteld als attaché in Ruanda-Urundi. Op 10 maart 1927 werd hij aangesteld om de functies te vervullen van diensthofd bij Openbare Werken. Hij werd hoofdingenieur benoemd bij Bruggen en Wegen op 1 juli. Op 6 september 1929 ging hij met verlof. Zijn derde termijn ving aan op 12 maart 1930 toen hij werd aangesteld als attaché bij het Algemene Vice-Gouvernement van de Provincie Kongo-Kasai. Op 15 oktober 1931 werd hij attaché bij het Territorium Ruanda-Urundi. Op 18 april 1932 nam hij tijdelijk de directie van de Speciale Dienst van Neder-Kongo op zich. Op 26 december werd hij aangeduid om de functies te vervullen van chef van de brigade te Matadi. Hij werd op 3 mei 1933 in disponibiteit gesteld in het belang van de dienst. Het eervolle einde van zijn

loopbaan werd toegestaan op 9 januari 1935.

Het werk van Maurits Bequaert moet afwisselend en verscheiden geweest zijn. Zo legde hij talloze wegen aan zowel in moerassige gebieden zoals het wegennet bij Coquilhatstad (nu Mbandaka). In Ruanda en Urundi, nl. te Usumbura werkte hij aan het wegennet. Hij bouwde ook talloze bruggen zoals te Mbandaka, waarbij hij ook het klooster voor de E.Z. Vincentius a Paulo bouwde. Havenwerken blijken ook tot zijn specialiteit behoord te hebben, aangezien hij te Mbandaka de haven aanlegde en later te Matadi werken liet uitvoeren aan de kaaimuur. Dat hij ook gebouwen van openbaar nut liet oprichten, blijkt door de bouw van het postgebouw te Leopoldstad.

Pas na zijn koloniale loopbaan had hij plots tijd om zich met de archeologie bezig te houden. Een loopbaan als archeoloog moet hem al die jaren hebben aangetrokken.

In oktober 1934, reeds 41 jaar oud, liet hij zich dan eindelijk aan de Gentse Universiteit inschrijven in de Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde. Hij beleefde van toen af het leven waarvan hij altijd gedroomd had. Het toenmalige professorenkorps maakt op de student een diepe indruk. Laten wij hier de namen vernoemen van P. De Keyser, F. Olbrechts, F. Speleers, Fl. Van der Mueren, E. Van de Velde, H. Van de Weerd en Aug. Vermeylen.

De latente interesse van Maurits Bequaert laaide nu pas voor goed op. Het verband tussen de Steentijd en de Geologie bracht hem ertoe bij Prof. A. Schoep mineralogie te gaan studeren en bij Prof. A. Hacquaert, geologie.

Toen hij op 11 juli 1936 het diploma van licentiaat in de Kunstgeschiedenis en de Oudheidkunde behaalde had de nu archeoloog-ingenieur met kennis van geologie en mineralogie een stevige scholing achter de rug om een loopbaan als prehistoricus te beginnen. Dr. H. Schouteden, directeur van het toenmalige Museum van Belgisch-Kongo wenste de pas afgestudeerde op voorspraak van Prof. Olbrechts onmiddellijk in te schakelen als attaché. Dit mandaat werd officieel bekrachtigd op 15 april 1937 door minister Rubbens. Maurits Bequaert kreeg toen de leiding toevertrouwd van de Afdeling Prehistorie.

Nu begon voor Maurits Bequaert als het ware een nieuw leven. Hij trad in de echt met Juffrouw Jeanne Schotte, onderwijzeres gevormd aan de Normalschool te Brugge. Zij werd voor haar echtgenoot een verkleefde medewerkster. Enerzijds nam zij actief deel aan de archeologische werkzaamheden van haar man, anderzijds illustreerde zij zijn ornithologische studies met mooie aquarellen. Als attaché bij het Museum te Tervuren moest Maurits Bequaert zich wijden aan de studie van belangrijke verzamelingen alsook studiereizen ondernemen naar Kongo en deelnemen aan internationale congressen. Zijn bijzonderste archeologische activiteiten waren geconcentreerd in twee reizen naar Kongo. De eerste had plaats van 6 juni 1938 tot 28 december 1939. De tweede liep van 25 augustus 1950 tot 22 december 1952. Tijdens deze beide reizen was hij vergezeld van Mevrouw Bequaert-Schotte die hem steeds ter zijde stond en soms ook zelf de opgravingen leidde.

De eerste studiereis van het echtpaar Bequaert-Schotte in Congo

Pas gehuwd vertrok Maurits Bequaert met zijn vrouw op 6 juni 1938 uit Antwerpen. De duur van de reis werd vastgesteld op anderhalf jaar. Zijn opdracht was hoofdzakelijk de provincie Kasai te bereizen, om er de Prehistorie te bestuderen, in de afzettingen van stromen, rivieren en beken. Ook moest hij verzamelingen studiemateriaal naar Tervuren brengen. Daarnaast was hij gelast met een diepgaand onderzoek naar de Prehistorie van de hoofdstad Tshitolo. Deze bevindt zich in de buurt van Bibanga. Na het volbrengen van deze opdrachten bezocht hij Kabinda, Lobefu, Tshofa, Gandajika, Hemptinne Sint-Jozef en Merode Sint-Salvator. Hij

keerde terug langs Lubumbashi en Lobito. Hoe snel ook hij de streek van Bas-Congo en Kwango doorreisde had, hij had toch graafwerk verricht te Tumba,

te Ngungu, te Gidinga, in Kasongo-Lunda en Panzi. Hij had ook te Banza Bata een historische begraafplaats uit de XVIIIde en begin XIXde eeuw bezocht en te Ngungu een grot doorzocht. Zijn echtgenote maakte zich tijdens deze ondergrondse exploraties bijzonder verdienstelijk. De eerste reis eindigde te Antwerpen op 28 december 1939.

De tweede studiereis

Samen met zijn echtgenote vertrok Maurits Bequaert op 25 augustus 1950 om vooral de Prehistorie van Bas-Congo en Kwango te onderzoeken. Van 18 september tot 7 oktober 1951 werkte hij in het gebied tussen Boma en Kimuenza (bij Leopoldstad); van 20 februari tot 21 november 1952 werkte hij te Ndinga en Mukila in Kwango. Ondertussen was hij met Eerw. Br. Hendrik van Moorsel werkzaam te Leopoldstad.

Van Boma tot Kimenza

Eerst doorreisde hij de streek tussen de kust en Luozi. Hij hield stil op vele plaatsen, groef putten, geulen, grachten en bezocht vindplaatsen van prehistorica. Hij bezocht de verlaten goudmijnen Maymbe. Hij begaf zich over de Zaïre en trok van plaats tot plaats. Hij bezocht Kasi, Nunu, Congodia-Vanga, Yanga-dia-Mafu, Kimpangu, Mokanga, Kilueko, Ngungu, Longo, Kanga-di-Zambi, Sana-Bata.

Zijn werkzaamheden te Leopoldstad

Op verschillende plaatsen te Leopoldstad werden opgravingen ondernomen. Hij was tijdens deze werken vergezeld door Eerw. Br. H. van Moorsel. Zo ook bestudeerde hij de vondsten die deze laatste had samengebracht in het Sint-Anna-Museum.

De werkzaamheden in Kwango: Ndinga en Mukila

Tijdens zijn reis van Kinshasa naar Kwango, ondernam Maurits Bequaert te Lueko bij Kisantu een opgraving. Daarna begaf hij zich naar Ndinga. Het was in deze streek dat de belangrijkste vindplaatsen werden ontdekt. De opgravingen te Ndinga werden tot 28 juni voortgezet. De vondsten waren zeer talrijk en verschaften de gravers de grote voldoening eindelijk een industrie *in situ* te hebben ontdekt. Hierna werd de aandacht op Mukila geconcentreerd. Ook hier werd veel opgegraven met niet minder succes. Hetzelfde gebeurde op de heuvels Mukambo, Kapunga, Mukanza en Makongo. Doch dit was meteen het einde van de zending. Langs Kikwit en Lusanga begaven Maurits Bequaert en zijn vrouw zich naar België. Gedurende dit laatste gedeelte van zijn reis deed hij hier en daar nog vondsten. Op 22 december waren zij weer te Antwerpen.

Tijdens deze twee reizen bracht het echtpaar Bequaert-Schotte een massa archeologisch materiaal bijeen. Deze praehistorica waren voorzien van nauwkeurige gegevens, zowel wat de juiste herkomst betreft, de diepte waarop ze werden gevonden, alsook alle andere bijzonderheden. Dit terreinwerk lag dan ook aan de grond van een lange reeks studies die hij over de archeologie van Congo publiceerde.

De opgravingen door M. Bequaert en zijn echtgenote uitgevoerd bieden ons prima studiemateriaal, op de beste manier gedocumenteerd. Indien M. Bequaert heel wat grondige bijdragen publiceerde, dan liet hij daarnaast ander opgegraven materiaal tot nog toe onbestudeerd. Het is nu pas dat een aantal studenten dankbaar gebruik maken van het opgegraven materiaal om het te bestuderen, te valoriseren en eventueel te publiceren.

Het is pas als wij de nota's, kaarten en plannen bekijken en de door Maurits Bequaert opgegraven artefacten onder ogen krijgen dat wij beseffen wat een enorme taak hij verricht heeft. Alles is tot in de kleinste details opgetekend. Zijn zin voor nauwkeurigheid kende de juiste maat. Zijn bijdragen zijn dan ook belangrijke werken vooral dan met betrekking tot de Prehistorie van Midden-Afrika.

Indien wij Maurits Bequaert belicht hebben als archeoloog dan willen wij terugkeren naar zijn jeugd. Zijn interesse voor de ornithologie dateert van vóór de eerste wereldoorlog. Zo liep hij als 11 tot 12-jarige knaap in het spoor van zijn broer Jozef die naar Amerika zou uitwijken. Zo ziet men dat Maurits Bequaert reeds vroeg een persoonlijkheid ontwikkelde met een enthousiaste kijk op de natuur die hem omringde. Zo legde hij zich toe op het vogelwaarnemen, meestal helemaal op zichzelf. Doch eens als ingenieur in Kongo werkzaam had hij geen tijd voor ornithologie, net zo min als voor de archeologie. Het is echter nadat hij archeoloog was geworden dat zijn oude interesse weer oplaaide. Zijn nieuw beroep en zijn oude liefhebberij gingen van nu af hand in hand. Terwijl hij in het buitenland vertoefde als archeoloog, ging hij er over tot ornithologische waarnemingen. Dit was het geval in Zwitserland, Zweden, Denemarken, Spanje en Duitsland. In België waren vooral West-Vlaanderen en Brabant zijn werkterreinen. Tijdens zijn ornithologisch werk, werd hij ter zijde gestaan door zijn echtgenote, zijn trouwe medewerkster.

Indien wij het wetenschappelijk werk van Maurits Bequaert onder ogen nemen dan stellen wij vast dat hij in de eerste plaats een waarnemer was. De meeste van zijn publicaties zijn van beschrijvende aard en zijn daardoor wat de archeologie betreft van blijvende waarde. Hiernaast stelde Maurits Bequaert dossiers samen met het oog op studies die spijtig genoeg niet werden afgewerkt. Naast dit materiaal van beschrijvende aard, liet hij een aantal handschriften na met een documentair karakter die wellicht bestemd waren voor studies van meer analyserende aard. Tot syntheses is hij echter niet gekomen.

Indien Maurits Bequaert op internationaal gebied bekend is om zijn archeologische studies dan is hem spijtig genoeg niet de roem te beurt gevallen. Dit is wellicht te wijten aan het feit dat hij pas laat tot de prehistorie was gekomen. Hij was 45 toen hij benoemd werd aan het Museum te Tervuren. Hij had dan wel een loopbaan van 20 jaar voor de boeg doch deze was onderbroken door de Tweede Wereldoorlog met al zijn nefaste gevolgen. Toen Maurits Bequaert overleed ging met hem een groot werker heen.

12 juli 1976.

[P.G.]

F. Van Noten.

Ref.: (1) VAN OYE P., 1967. Ons nieuw Erelid Maurits Bequaert. *Biol. Jaarb. Dodona*, 35: 5-14. — (2) Maurits Bequaert wordt tachtig. Zijn leven en zijn twee reizen naar Zaire voor de Prehistorie. *Africa-Tervuren*, 18 (1972-3/4): 61-63.